

El puig de Santa Eulàlia i els seus voltants

per Joan Marí Cardona

El puig de Santa Eulàlia comença a trobar-se esmentat des de 1561, amb la família de Bartomeu Guasc, segurament Guasc "Ros", Serra, Ferrer, Miquel Tur, segurament Tur "Fluixà" (1681), Joan, Ribes, Noguera, Cabanyelles, Roig i Borràs. El 1766 el puig ja es troba inclòs en la venda de l'Església, de la qual tenim les primeres dades el 1711. Per altra banda, cal tenir present que l'Església, com a comarca, havia aparegut el mencionat 1561. El nom de puig de Missa, ara dominant, es troba l'any 1717, i segurament ja era comú molt abans.

És evident que el puig, amb qualsevol de les denominacions, fou sempre el nucli principal des del qual, pels seus voltants de dalt i de baix, el quartó de Santa Eulàlia anà estenent-se.

1797. Podem recordar les dades dels pocs propietaris del Puig de Missa que l'any esmentat capbreven les seues cases i terres; algunes es trobaven més o menys allunyades del que és exactament el puig, tot i que ells el prengueren com a indret de la situació.

Antoni Tur de Bartomeu "Fluixà" hi posseïa una casa i cent setanta tornalls de terra, per compra que el seu besavi, Miquel Tur de Bartomeu "Fluixà" n'havia fet a Antoni Roig de Mateu (1706). Confins: Bartomeu Guasc de Bartomeu "Ros" / Antoni Ribes de Josep / Pere Noguera, amb una tanca enmig de Josep Guasc de Jaume "Ros". Uns quatre-cents tornalls de terra, que pertanyien a la mateixa hisenda i compra havien estat donats en establiment a Antoni Navarro, i confinaven amb la mar / Pere Guasc "de Perella" / Pere Ferrer "Lluquí" / Bartomeu Guasc de Bartomeu "Mossona".

Finalment, el mencionat Bartomeu Tur "Fluixà" tenia, per donació del seu avi (1752), un solar situat "devora l'església, baix del seu fort", de cent deu palms per seixanta, del qual no es mencionen altres partions.

Joan Palau, rector de la parròquia, tenia al puig de Missa un tornall de terra, per donació que Miquel Tur "Fluixà" n'havia fet a

Puig de Missa als anys trenta. (Foto: Ibiza y Formentera, guia de J. Costa Ferrer.)

la dita església, per una missa que cada any hauria de celebrar-se en sufragi del donant.

Francesc Ferrer d'Andreu tenia una casa al puig de Missa, per compra que el seu pare n'havia fet a Andreu Ferrer de Vicent (1728). Confinava amb "la casa de la rectoria, amb un carreró enmig" / una casa de Joan Tur Clapers / una d'Antoni Ferrer de Francesc / "el camí de la processó".

Joan Tur, prevere, que el 1797 residia a la ciutat de València,

havia deixat al seu nebot fra Vicent Marí, dominic del convent de la ciutat d'Eivissa, una casa que havia comprat a Caterina Tur de Joan "Lluçà" (1733). Confinava amb Antoni Ferrer / el pati de la casa d'Antoni Tur "Fluixà" / "el camí de la processó, davant" / "la casa del rector de la dita parròquia, darrere".

Antoni Ferrer de Francesc, cirurgià, casat amb Caterina Boffi, com a successor del seu pare, tenia al puig de Missa la casa on habitava, confinant amb Francesc Ferrer i "el carrer o camí de la processó".

Francesc Ferrer de Francesc, "cirurgià retirat", per compra a Pere Noguera d'Antoni (1796), tenia una caseta i mig tornall de terra, confinant amb Bartomeu Guasc "Ros" i Pere Noguera "de la Cova".

Bartomeu Gasc de Bartomeu "Ros", per testament del seu avi patern, Bartomeu Guasc de Pere "Ros" (1737), posseïa al puig de Missa una casa i dos-cents tornalls de terra, confinats amb Antoni Tur "Fluixà" / Pere Noguera de Pere "de la Cova", "mitjançant el camí general d'anar a Peralta" / la mar, a migjorn. La casa i les dites terres corresponien a Can Ros del puig de Missa.

1868. Bartomeu Guasc "Ros" deixà en testament can Ros del Puig de Missa al seu fill Bartomeu. Confins: Tur "Fluixà" / Joan Wallis / la mar.

1883. Joan Wallis adquirí per canvi unes terres de la hisenda anterior, i les donà a Antoni Noguera Roig. Es diu que confinaven amb l'esmentat Joan Wallis / Tur "Fluixà" / "el carrer de Sant Vicent, que corresponia al vell camí d'anar a Peralta" / Guasc "Ros".

Els padrons parroquials de Santa Eulàlia dels segles XVIII-

XIX, sempre mencionen can Xomeu Ros del Puig de Missa, família Guasc. Recordem que la vella casa de can Ros del Puig de Missa fou convertida en museu etnològic d'Eivissa, fa uns anys.

1867. L'arxiduc Lluís Salvador, des del terrat de l'església, dibuixà la xilografia *Vista des del Puig de Missa*, en la qual es veu can Ros, on encara no apareix la filera de mates que ara té a la banda de ponent. D'elles es diu que han pogut subsistir perquè el pare Antoni Guasc, sempre que escrivia a la família, els preguntava per les seues mates i els pregava que en tenguessin bona cura i que les deixassin créixer. En aquella casa va néixer el mencionat Antoni Guasc Boffi, jesuïta (1879), declarat fill il·lustre de l'Ajuntament de Santa Eulàlia. Coneixedor de nombroses llengües, exercí les seues activitats a terres orientals i d'Amèrica llatina, i ens ha deixat un gran nombre d'obres publicades. Morí a Sevilla (1965).

1893. Gaston Vuillier, que seguí de lluny les excursions de l'Arxiduc, dibuixà l'enfront principal de can Ros, amb la família davant el porxet, a la seua obra *Les illes olvidades*, amb el nom de "Casa de Pagès".

Deixant sempre el puig de Missa o de Santa Eulàlia com a centre de tot el quartó, és ben clar que davall el puig havia de trobar-se la vall, denominació donada especialment a les terres dels voltants del puig i dels molins d'aigua, se-

gons la situació que el segle XVIII en donaren els seus propietaris. El Pla, com avui, era la part més allunyada del puig, a banda i banda del riu. El nom del Pla apareix el 1682, i s'hi van veient famílies Colomar "Hereu", Vic, Guasc "Novell", Costa, Joan, Noguera.

El nom de la vall de Santa Eulàlia, en els llibres parroquials, ja el trobam l'any 1598 amb la família de Martí Isern. Durant els segles XVII i XVIII, s'hi mencionen unes poques persones: Riera, Guasc, Colomar, Sala. No sembla que hi hagués cases. En lloc de vall de Santa Eulàlia també solien escriure vall de l'Església (1683) o els Molins.

1717. Es troba el nom del Pont, prop del qual vivia la família de Joan Ferrer. Ben aviat s'aclareix que es tracta del pont dels Molins, família Costa (1743), també anomenat pont de Santa Eulàlia, família Planells "Branca" (1748).

1862. Joan Guasc Noguera tenia unes terres d'hort amb el dret d'aigua de la canalada dels Molins, confinant amb Joan Guasc / la sèquia dels molins / Vicent Noguera.

1874. Joan Clapers Tur va inscriure com a seu un hort anomenat del Pont, una part del qual restava dalt del Pont. Les parts de la primera part eren terres de Joan Wallis / el camí general / el camí de Santa Eulàlia / el torrent de dit poble. La part de dalt confinava amb Ripoll / Guasc / Tur / Guasc "Canavall".

1797. Foren vint els propietaris que aquest any varen capbrevar porcions petites d'hort, cap d'elles amb casa, llevat d'una, a la vall de Santa Eulàlia. La majoria de les propietats eren de temps anterior, però també n'hi havia de nou establiment de l'any mencionat.

1737. Bartomeu Guasc "Ros" comprà a Joan Noguera de Jaume dos tornalls de terra, confinats amb Tur "Fluixà" i Antoni Ribes de Josep, amb la sèquia dels Molins enmig.

1738. Antoni Ribes de Joan hi posseïa un hort d'un tornall, confinant amb Ferrer / Roig / Noguera / Clapers.

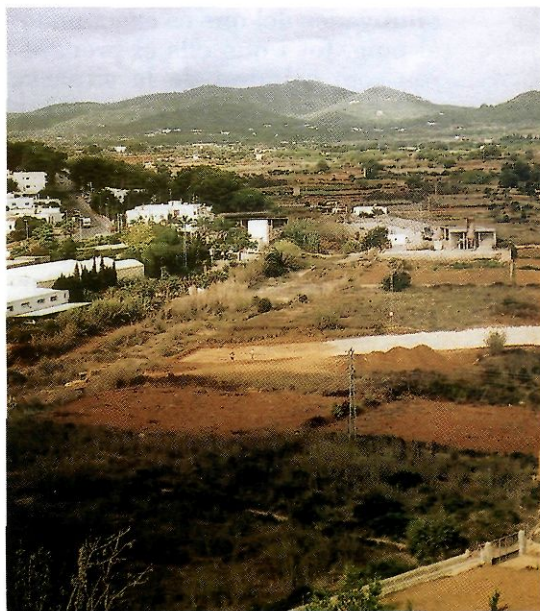
1748. Per divisió entre germans, Joana Cabanilles, mare de Josep Marí de Pere, de Peralta, posseïa un hort de dos tornalls, confinant amb Ribes / Clapers "Poll" / Ferrer.

1758. Antoni Joan de Vicent "Joana", de Peralta, havia deixat en testament al seu fill Antoni un hort de dos tornalls, confinant amb Ferrer / Clapers / Joan.

1778. Joan Clapers de Joan "Poll" havia comprat a Jaume Riera de Nicolau un hort de cinc tornalls, confinant amb el riu i amb l'hort de Pere Joan "Miquel".

1780. Andreu Colomar "Cap de Puig", de Bellmunt, havia comprat a Josep Ribes de Joan un hort de quatre tornalls, confinant amb Ribes / Ramon "Tanca" / els successors d'Antoni "Curt".

1781. Macià Ferrer de Bartomeu "de l'Alzina", havia adquirit d'Antoni Bonet uns vint-i-un tornalls

Els molins d'aigua de Can Marge i el pont vell del riu de Santa Eulàlia. (Fotos: revista EIVISSA.)

de terra, confinants amb Joan / Ribes / Joan "Prats".

1786. Antoni Ferrer de Francesc, cirurgià, per canvi amb la seua germana Caterina, tenia tres taules d'hort, confinants amb la sèquia dels Molins i amb Ferrer.

1786. Vicent Joan de Vicent "Prats" comprà a Miquel Noguera de Miquel un tancó d'hort de sis tornalls, confinant amb Joan / Noguera / Ferrer / altres terres seues.

1787. Antoni Colomar de Joan posseïa un hort de tres taules, confinant amb Ferrer i Joan "Toniet".

1797. Comencen els horts posseïts per títol de nou establiment. Joan Palau, rector de la parròquia de Santa Eulàlia, tenia una casa i un hort de seixanta tornalls, per establiment de 1794. Confinava amb el riu / Castelló / Joan / Clapers.

Els hereus de Francesc Marí tenien una casa i uns setze tornalls de terra, confinants amb Ferrer / Ferrer "Cristòfol" / Marí / Colomar. Ells mateixos posseïen dues taules d'hort, confinants amb Ferrer / Marí / Tur / Noguera.

Antonina Joan de Vicent, casada amb Bartomeu Guasc de Bartomeu "Ros" tenia un hort de dos tornalls, confinant amb la sèquia dels Molins i Ribes. També posseïa un altre hort de tres tornalls, confinant amb Marí i amb Joan. Tot i que rebé títol de nou establiment, posseïa els horts per successió hereditària.

Andreu Colomar "Cap de Puig", del qual ja resta dit que tenia un altre hort (1780), en tenia un de dos tornalls, del qual es diu que pertanyia als béns de Can Roig Llebre, i confinava amb la sèquia dels Molins / Clapers "Poll" / l'hort d'Antoni Joan.

Josep Marí d'Antoni tenia dues taules d'hort, confinants amb la sèquia dels Molins i amb Ferrer.

Macià Ferrer de Bartomeu "de l'Alzina", de qui ja resta dit que posseïa un altre hort (1780), en tenia un per successió hereditària i títol nou, confinant amb Joan "Curt" / Tur "Riera" / Joan / Noguera.

Antoni Joan d'Antoni "Curt", del Coll del Figuerol, tenia un hort i una vinya de tres tornalls, confinant amb Marí / Colomar / Ferrer / Noguera. A més, posseïa un hort de cinc tornalls, confinant amb Ferrer / Marí / Joan.

1797. Foren sis els posseïdors de terres que les situaren als Molins, amb el mateix sentit que a la Vall. Margarida Guasc d'An-

toni, viuda de Josep Ribes, amb un fillet anomenat Antoni, era l'única que tenia casa, a més de 230 tornalls de terra, hort i bosc, "devora els molins" (1738), confinant amb Ribes / Torres / Ferrer / la sèquia dels Molins. Tota la resta eren horts o petites porcions de terra.

Esperança Ferrer, mare de Jaume Marí de Joan, posseïa uns quinze tornalls de terra als Molins. Confinava amb Ferrer / Tur "Fluixà" / Guasc / Marí / Clapers "Poll" / el pont i el camí de Santa Eulàlia. L'avi de la dita Esperança, Francesc Ferrer de Macià, havia comprat aquelles terres a Joan Cabanilles (1744), i la seua mare, Caterina Noguera de Bartomeu, les hi havia deixat.

Josep Marí d'Antoni, per testament de la seua primera muller, Margarida Ribes (1778), de la qual té un fill, posseïa un hort de quatre tornalls, confinant amb la coneguda sèquia dels Molins / Colomar / Ribes. El dit Josep Marí, després, es casà amb Àngela Ferrer.

Antoni Joan de Vicent, per nou establiment, tenia un hort de quatre tornalls, als Molins, confinant amb Marí "Marge" / Guasc / Joan.

Antoni Ferrer de Francesc, cirurgià, casat amb Caterina Bofí, posseïa per compra a Josep Ribes de Joan (1780) quatre taules d'hort als Molins, confinant amb la sèquia dels Molins i amb Antoni.

Macià Guasc, casat amb Margarida Tur d'Antoni, per títol de nou establiment, posseïa devora el molí de Dalt tres tornalls de terra, confinant amb la torrentera / Noguera / Clapers / Joan. ■

Dues vistes dels predis propers al puig de Missa, regats un temps pel riu de Santa Eulàlia. (Fotos: revista EIVISSA.)

